Glosele. Multe dintre greşelile de traducere decurg din felurite tipuri de neînţelegere a textului, traducătorul, aşadar, nu reuşeşte să descifreze realmente textul. Acest lucru înseamnă şi că el nu este decît rareori conştient de propriile greşeli sau că rămîne neputincios în faţa acestora. Uneori, însă, traducătorul şi, mai ales, cîte un revizor capătă dubii faţă de primele certitudini. Trecerea de la siguranţa ignoranţei la îndoiala cunoaşterii a fost un pas care a avut drept catalizator comparaţia textelor, facilitată de circulaţia intensă a acestora. În acel moment a devenit evident că activitatea de traducere nu constă într-un simplu proces de echivalare (lucru deja intuit), ci necesită un efort mult mai laborios. Destul de multe manuscrise prezintă, în interior sau marginal, mai multe variante de traducere. Faptul acesta reprezintă efectul conştientizării posibilităţii de existenţă a mai multor căi reale de a reda un conţinut, dar şi efectul observării că unei structuri dintr-o limbă îi pot corespunde, în mod rezonabil, într-o altă limbă, mai multe structuri. Deşi s-a putut înţelege că şi în limba din care se traducea, se putea ca structura din text să fi avut structuri sinonime, ceea ce se reţinuse a fost că între cele două limbi nu există corespondenţe de 1:1; aşadar, este nevoie de permanenta regîndire a conţinutului şi a formei, urmată de necesare ajustări, într-un proces de rezonabilă echivalare formală şi de conţinut. În acest fel, actul traducerii devine unul care, cel puţin în anumite puncte ale sale, solicită utilizarea unor procedee de mare fineţe.

Datorită tuturor factorilor mai sus prezentaţi, care fac dificil actul traducerii (de cele mai multe ori), o traducere de calitate necesită permanente ajustări, precizări şi nuanţări. Lucrul nu este posibil la această scară, cel puţin în textele destinate marelui public, cum sînt şi cele religioase. Pe porţiuni mici şi în cazul unor dificultăţi altfel anevoie de trecut, traducerea nuanţatoare, lămuritoare şi care ajustează sau completează (menţionînd lucruri necesare înţelegerii textului, dar care nu apar în acel loc şi care ţin de forma sau conţinutul textului, de limba sau cultura respectivă, de alţi factori neaflaţi la îndemîna cititorului) devine ceea ce se numeşte glosă.

Glosa constituie o formă perfecţionată de împlinire a textului în limba ţintă. Forme şi structuri proprii acesteia se concentrează asupra cîte unui conţinut din limba sursă în scopul redării desluşite a respectivului conţinut. În felul acesta, glosa aduce necesare corecţii şi nuanţări, oferă felurite explicaţii lămuritoare şi îmbogăţitoare, toate acestea în scopul înţelegerii depline a textului, în modul cel mai profund şi real.

Deşi aceasta este una dintre cele mai importante surse ale glosei şi se manifestă ca atare sub mai multe tipuri de glosă, actul glosării cunoaşte mai multe surse şi mai multe forme de existenţă. O tipologie de bază ar avea de împărţit glosele în trei categorii cuprinzătoare: glose explicative, completive şi orientative.

Primele sînt cerute de diferite carenţe ale traducerii: pot ţine de traducător (care îşi poate da seama de anumite limite ale sale, şi poate încerca să le corecteze, tot pe cale lingvistică, sau poate acţiona ca şi cum nu şi-ar lua limitele în seamă), de limbă (oricum situată în inferioritate sub aspectul adecvării mijloacelor de exprimare sau de conceptualizare, în comparaţie cu limba în care textul a fost deja generat atît de bine încît să fie punct de plecare al unei traduceri), de conţinutul textului (se referă la explicarea terminologică şi conceptuală pentru sferele în care limba ţintă şi cultura acesteia sînt insuficient exersate, precum ştiinţe, teologie, administraţie etc., sau se referă la realităţi necunoscute în aria în care se traduce, precum plante, animale, minerale etc., de asemenea, pot explica figuri de stil din textul de tradus, greu sau imposibil de transferat în limba ţintă), de context în general, de epocă etc., de nevoi resimţite de revizor şi de contemporaneitatea sa, care se referă la traducere, în sensul că acele glose au darul de a corecta felurite greşeli sau interpretări produse de-a lungul timpului, uneori revelate la confruntarea mai multor versiuni şi texte sursă.

Glosele completive au rolul de a întregi textul, fiind cerute de limba în care se traduce, dar pot fi generate şi de nevoi, mai mult sau mai puţin subiective, resimţite de către traducător sau revizor. Dacă există importante diferenţe de ordin sistemic între cele două limbi, revine acestui tip de glosă netezirea căii care duce la înţelegerea textului, cel puţin la nivel de conţinut, dacă redarea formală este de nerealizat. În cazul, firesc, în care subînţelesurile unei limbi nu sînt şi ale celeilalte, o astfel de glosă are rolul de a face necesarele completări. Tot prin acest tip de glosă se rezolvă consecinţele neplăcute ale unei traduceri prea literale. În sfîrşit, glosele completive pot încorpora sinonime (sau doar pot fi reprezentate prin acestea), care au sarcina de a lămuri felurite aspecte (nu doar de conţinut, ci şi formale) ale textului.

Glosele orientative ţin de componenta persuasivă a textului şi apar nu doar în textele laice, ci şi în cele religioase, cum ar fi vieţile sfinţilor, cazanii etc. Aceste glose susţin componenta moralist-educativă şi ideologică, printr-un discurs adresat receptorului în modul cel mai direct. Toate tipurile de glosă pot apărea în orice moment al (re)producerii textului, dar şi ele pot cunoaşte eludarea, diminuarea şi amplificarea în orice moment al copierii, reviziei şi traducerii textului.

În ceea ce priveşte necesitatea unui discurs lămuritor, explicativ, care, de pe margine, să ghideze cititorul, considerăm ca avînd o reală forţă ilustrativă situaţia mai jos schematizată.

BDD-B2-06 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 17:05:36 UTC)

Alături de *Tora*, există o tradiţie orală care, se consideră, a fost păstrată de la Moise la Iosua, de la acesta la bătrînii poporului, care au transmis-o profeţilor, ce care, la rîndul lor, au transmis-o scribilor. Această tradiţie orală, constituită pe marginea *Torei* avea două direcţii principale: una teoretică şi una practică. În aflarea căii drepte pe care trebuia să o urmeze, credinciosul era, totodată, edificat şi sub aspect teoretic[1]. (De altfel, în mod implicit, jurisprudenţa a generat o întreagă învăţătură din care se puteau extrage numeroase principii cu valoare practică, dar şi teoretică.) După dezastre repetate, culminînd cu cel din vremea lui Titus, şi datorită feluritelor degradări suferite de texte, dar şi de limbă, Rabi Iuda ben Simon, urmaş al lui Rabi Johannen, care a refăcut Sanhedrinul, va pune bazele *Talmudului* 'învăţătură', fixînd în scris *Mishna*, care pînă atunci fusese păstrată oral. Limba utilizată este ebraica, într-un amestec de expresii aramaice, greceşti şi latineşti. Fixarea în scris a *Mishnei* face ca tanaiţii 'repetitorii', doctori care citeau Legea, să dispară, locul acestora fiind luat de către amoraiţi, 'înţelepţi'. Opera acestor interpreţi ai *Mishnei*, este *Ghemara*, 'comentariul'.

Se observă cum trecerea timpului, dar şi complexitatea intrinsecă, de formă şi de conţinut, a unei învăţături (*Tora* şi tradiţia orală) necesită o scriere lămuritoare. Cînd aceasta, însă, este încheiată se constată că şi acest text este obscur, accesibil doar iniţiaţilor în rabinism, de unde apare necesitatea unei alte scrieri, explicative, pe marginea celei dintîi. În acest chip, *Talmudul*, constituit din *Mishna* şi *Ghemara*, are următoarea alcătuire: în mijlocul paginii, este tipărită *Mishna*, în ebraică; ea este încadrată de *Ghemara*, scrisă în caldaică, şi înconjurată de explicaţii ce au rolul de a-i lămuri sensul. *Mishna*, ca o a doua lege, explică şi divulgă legea mozaică. La rîndul ei, *Ghemara* este explicarea *Mishnei*, comentariul celei de-a doua legi. Aşadar, sub aspect formal, *Talmudul* este constituit din *Mişna*, legea orală culeasă de Rabbi Juda, şi din *Ghemara*, comentariile rabinilor (efectuate aproximativ între anii 200 şi 500 e.n.) pe marginea *Mişnei*. Din punct de vedere al conţinutului, *Talmudul* este constituit din *Halakka* şi *Haggada*.

[1] De aici vor decurge ulterior cele două rînduri de exegeză, legală şi omiletică: Halaka 'cale', aceea care indica evreului calea pe care trebuie să se conducă în acţiunile, şi evreului Hagada 'se spune', al cărei scop e de a edifica cititorul, prin apelul la autoritate. Aceste comentarii, care au ca principal scop edificarea, se numesc Midraschim (Distingînd sensul literal: *Maschmah*, de cel spiritual: *Midrasch*, Şcoala iudeo-palestiniană aduce în faţă *Midraschim* 'căutătorii, cercetătorii', comentatorii *Pentateuhului*. Aceştia îşi propun să găsească soluţii reale la probleme concrete, dar şi să le prezinte oral, spre edificare.) Mishna şi Ghemara sînt scrierile rabinice cele mai importante privind Halaka.

BDD-B2-06 © 2005 Editura Universităţii „Alexandru Ioan Cuza"
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.75 (2026-11-03 17:05:36 UTC)